

“Moralitats de la natura”

Carles Salazar
Universitat de Lleida
Enric Porqueres
École des Hautes Études en Sciences Sociales

La idea de natura, i en particular de natura humana, està adquirint una importància remarcable en les ciències socials i del comportament. Alguns filòsofs parlen fins i tot d'un “retorn naturalista” en la visió que actualment tenim sobre l'ésser humà. El cert, però, és que la natura ha estat durant molt de temps una font de valors fonamental per a la vida humana. Paradoxalment, definim com a natural tot allò que no ha estat produït per una acció intencional, tot allò que no és producte de l'activitat humana deliberada i, tanmateix, busquem el fonament de les nostres decisions justament en allò que ningú no ha decidit. Com és possible que existeixi cap moralitat en allò que per definició està més enllà de la voluntat? Possiblement perquè la idea del lliure albir ens produeix una mena de vertigen ontològic. Si jo puc decidir fer qualsevol cosa, només allò que no ha estat decidit per ningú pot constituir el fonament de la meua llibertat absoluta.

Els antropòlegs ens mirem la idea de natura amb un cert recel. Acostumats a considerar que “allò cultural” constitueix el nostre objecte de recerca, la caracterització de qualsevol atribut de la conducta humana com a “natural” ens desconcerta i ens fa desconfiar. Com si darrera de tota suposada natura sempre hi hagués una sempiterna cultura que cal desemascarar. Ens agrada pensar que el concepte de natura humana és una construcció cultural com qualsevol altra i que, per tant, no és res més que una contradicció en els termes. De fet, en els darrers temps, l'antropologia ens ha ensenyat que la divisió natura cultura no és tant universal com havien suposat les nostres teories. Societats senceres desconeixen aquesta dicotomia. D'altra banda, les recerques en terres

amazòniques posen en qüestió la frontera aparentment evident entre humans i no humans, reconeixent característiques personals, sobretot intencionals, a plantes i animals. Tal com hom ha pogut afirmar sobre el parentiu, és dins els móns contemporanis europeus que la divisió viu i roman, tossuda, invitant-nos a etnografiar la societat de l'etnògraf. Per què tanta gent insisteix en cercar en la natura la veritat última de l'ésser humà? Què volen trobar en aquesta natura? Nosaltres pensem que una perspectiva antropològica rigorosa sobre aquest enrevessat concepte de natura humana ha de tenir com a punt de partida la investigació etnogràfica. Es tracta sens dubte d'una etnografia del límit, una etnografia d'allò que es pensa a sí mateix com a no etnografiable. Vet aquí el desafiament.

En el darrer congrés de l'EASA, que va tenir lloc a Ljubljana entre els dies 26 i 30 d'agost del 2008, els autors d'aquesta presentació vam decidir acceptar aquest desafiament i organitzar un simposi amb el títol "Morality of nature". El nostre objectiu era cercar un punt de vista etnogràfic sobre allò que és natural en l'ésser humà: comptat i debatut, volíem assentar les bases d'una etnografia de la natura humana. Els articles que presentem a continuació donen fe de la complexitat d'aquesta etnografia, que ens remet a la variabilitat de significats que pot adquirir allò natural quan ho apliquem a l'ésser humà. Dorijan Keržan i Giulia Zanini ens parlen de la natura humana des de la perspectiva de les tècniques de fecundació assistida, que són les tecnologies que d'una manera més directa ha contribuït a desdibuixar les fronteres entre allò natural i allò artificial pel que fa a la reproducció humana. Silvia Vignato i Laura Silvestri exploren el concepte de natura en el context de dues pràctiques terapèutiques força singulars: l'anomenada "teràpia de la constel·lació familiar" i la cada cop més globalitzada medicina tradicional hindú ayurvèdica. Núria M. Farré i Barril s'endinsa en el concepte de natura humana vigent en el pensament teològic medieval aplicat a

l'avaluació d'un acte tan moralment ambivalent com les pol·lucions nocturnes dels clergues. La natura humana que ens dibuixen aquestes etnografies, i les moralitats que aparentment se'n deriven, és heterogènia però alhora unànimement significativa. Tot succeeix com si tots busquéssim la veritat última de l'ésser humà en una natura que sempre se'ns fa fonedissa.